

Рецензија текста „Култура приступачности“

Ауторки Богдане Опачић, Бојане Субашић и Маријане Миланков

Покретање питања различитости, колико год она била доживљена као инспиративна, изазовна, забрињавајућа или фрустрирајућа за оне који се осећају делом већине, заправо је увек покретање бројних других колективних менталних процеса. На жалост, кадгод деструктивних, но, врло често и развојних. Колико год као појединци били емпатични и солидарни, док се појединачне свести и поступци не обједине у друштвену, тешко да можемо разумети различитост као једину могућу једнакост. Јер сви смо, увек, некад или негде, били различити. Сви то заправо и јесмо. Али, те идентитете не вреднујемо довољно – једноставно нисмо тако учени. Учени – прихватању. Не само других, то можемо и лажирати, већ прихватању себе.

Ако треба у рецензији икада бити личан, можда је ово прави тренутак. Поменућу једну „изложбу“ у *Парку науке и индустрије (Cité des sciences et de l'industrie)* у Паризу из 2007.године. Реч изложба сам ставио под наводнике из разлога што је пре реч о друштвеном експерименту, готово игрици налик данас популарним *Escape Rooms*. Број посетилаца (учесника) био је ограничен на 8 из разлога што је „екипа“ требало да реши пет задатака кроз пет соба како би изашла из изложбе. Императив је био у сарадњи и комуникацији, договору, међусобном споразумевању и благовременој синхронизацији активности како би се откључала решења за прелазак из једног „нивоа“ у други. „Квака“ је била у томе што је сваки од осам учесника имао на глави слушалице које стварају апсолутну тишину. Тако је императив, који узимамо тако лагодно и здраво за готово – да искомуницирамо могућа решења – био брутално ускраћен. Најпре нисмо разумели колико се не чујемо – у оба смисла: нити ми чујемо, нити нас чују. Ова осујећеност

створила је огромну фрустрацију и одједном су и логична решења, уобичајене радње, постале невероватно компликоване и захтевне. „Чујете“ сте само потпуну тишину, видите да други људи нешто говоре, од нестрпљења и беса изобличавају своја лица, мрзе вас, моле вас, напрежу се преко сопствених граница. Медијатор намерно није био од помоћи. Циљ није био уобичајена музејска мантра – место спокоја, мира, сигурно место – напротив: музејски простор постао је непријатељски, конфузан, комуникација је постала извор nelaгоде, фрустрације, отпора. И једна је грешка водила другој. Но, није ово била само „вежба“ из емпатије према друштвено осујећеној, последично и скрајнутој, групи због њеног инвалидитета, чак ни само „вежба“ која провоцира идеју комфора и подразумевања благослова неускраћености. Изван и изнад свега било је то упозорење да чак и ако имамо моћ да говоримо и да се чујемо не значи да имамо моћ и да се разумемо. Јер, разумети (се), значи активирати онај идентитет из првог пасуса.

Сваки рецензент полази из сопствене позиције, искуства, знања. Свесно или несвесно учитава их у очекивања од публикације коју валоризује. Али у овом случају, а најпре због примера који сам навео, учитавају се и емотивна очекивања: да ли аутори разумеју малопре поменути осећај фрустрираности и да ли је то разумевање видљиво у тексту. Свакако, ова врста текста је уобичајено хладна, статистичка, базирана на резултатима проучавања добрих или, чак, никаквих примера из пракси, закона, правилника, декларација, резолуција. Али у градивним елементима структуре, поимању појмова и оперативних модела, начину на који се приступа анализи, дакле међу редовима официјелног рукописа, увек се може читати посвећеност, промишљање, интегритет приступа.

Погледајмо основе: публикација Култура приступачности структурирана је кроз 7 поглавља, којима претходе Предговор (које потписују Мр Снежана Николић и Мирјана Исаков) и Уводна реч, а следе им Литература и Списак скраћеница. Фокус садржаја је

на поглављима: „О истраживању“ које нас уводи у проблем, предмет, циљеве, методологију, али и описе и операционализацију варијабилних аспеката; „Појмовна мрежа“ које у фокус ставља прецизирање и статистичке спецификације термина, историјат језик и употребну терминологију, као и приступачност и иклузију; „Регулаторни оквир и јавне политике...“ осврћу се на међународни правни оквир у области културних права особа са инвалидитетом, правни оквир у Србији и институционалну подршку остваривању права; „Резултати истраживања“ подељени су на мање целине: Стратешко-организациону програмску (са освртом на публику), физичку и комуникацијску приступачност; „Примери добре праксе“ у земљи и иностранству; драгоцену Закључна дискусија; и, веома важно, „Препоруке за унапређење приступачности у музејима и галеријама у Србији“.

Овако постављена структура, као и сам концепт публикације недвосмислено сугеришу искуство истраживачица, професионалну инволвираност и изразито одговоран приступ у поимању и представљању овог веома деликатног питања у Србији, као и веома прецизне и увиђавно разрађене моделе препорука. Јер јасно је, како и саме ауторке наглашавају да се и „након више од 70 година од доношења *Универзалне декларације о људским правима* поставља питање да ли сви људи имају могућности да остваре своја права [...] да ли особе са инвалидитетом могу подједнако да уживају своја права као и други људи?“ Ово је посебно важно у светлу чињенице које ауторке стављају у специфичан контекст, а то је да се број особа са инвалидитетом стално повећава и да ћемо сви, у једном тренутку, трајно или привремено, доживети неки облик инвалидитета – само треба поставити питање: Имамо ли проблем са видом? Слухом? Ходом? Памћењем и концентрацијом? Проблем са самосталношћу у обављању свакодневних активности? Проблем са комуникацијом? Или неку од комбинација? Поменути изложба у Паризу указала је на две осујећености (слух и комуникација) од шест поменутих с тим да је импликовала и трећу (самосталност), па чак и четврту (концентрација). Наравно,

преносим ове „дртице“ у свет привремено искуственог, али то искуство не да се упоредити са оним реалним, свакодневним стањем и осећајем код особа са инвалидитетом. Стога и не треба, баш као што то не раде ни ауторке, говорити о пуком разумевању и саосећању, већ стварању услова у којима инвалидитет није примарна идентитетска одредница. А, апропо статистике, у Србији 12% становништва има неки облик инвалидитета – говорећи у и о актуелном тренутку, то би била друга по снази политичка опција. Сваки 17. човек којег сретнемо има проблем са ходом, сваки 25. са видом, сваки 32. има проблема да нас чује... И тако истраживачки и статистички део постаје разумљивији свакоме, али поставља се питање шта свако, не само засебно, већ као део одговорног друштва може да уради.

Поред законске регулативе веома је значајан и сегмент у којем се ауторке осврћу на стратешко-организациону приступачност осврћући се на њу кроз иницијативе и праксе, могућности и моделе запошљавања и ангажовања особа са инвалидитетом и економску приступачност, наглашавајући да квалитативни део анализе показује да „већина саговорника из музеја и галерија појам приступачности поистовећује искључиво са димензијом архитектонског прилагођавања, немајући у виду и остале димензије овог појма попут прилагођености програма за различите категорије особа са инвалидитетом, организациону и планску димензију, едукованост кадра, доступност информација“.

Указујући на добре примере из света и Србије, какви су у земљи најпре Галерија Матице српске, Народни музеј Лесковац, Завичајни музеј Књажевац, али и још десетак побријабних установа, ауторке констатују да је стање свести о потребама особа са инвалидитетом на јако ниском нивоу, на жалост, али и да има ентузијастичних и посвећених појединаца који покушавају да утичу на системске промене. Један од

најбољих коментара је понудила је једна од (неименованих) кустоскиња музеја речима да је музеј тај који има инвалидитет и да тај инвалидитет треба открити и анализирати.

Ово је, сасвим сигурно, најбољи вредносни обрт до којег се није могло доћи без исрпног истраживачког процеса и чија вредност не би имала значаја ван контекста интегритета целокупног рукописа. Значајније у читавом процесу покретања и анализирања ове веома важне друштвене теме свакако је спремност ауторки да и по ширини „препливају“ и по дубини „зароне“ у све димензије питања приступачности особа са инвалидитетом. Не акцентујући (бескрајно) статистичке и фактичке показатеље као најважније за разумевање ситуације, већ се осврћући подједнако и на личне, интелектуалне, менталне и емотивне ставове појединаца „са обе стране“ проблема (ако га уопште можемо схватити бинарно) ауторке нуде честиту и људску, а опет врло системску, анализу и препоруке за процесуално превазилажење проблема који се свакако тиче свих нас.

Разматрајући овај рукопис у том светлу нема никакве сумње да је спреман и врло пожељан за објављивање уз наду да ће све препоруке (и ставови изнети у дискусији) бити препознати и примењени не само од стране доносилаца одлука, већ и од сваког од нас на личном нивоу јер, не заборавимо, свако од нас ће се сусрести са трајним или привременим инвалидитетом, ако већ, врло вероватно, и није.

Срдечно,

Доц. др Никола Крстовић
Универзитет у Београду – Филозофски факултет
Семинар за музеологију и херитологију
Београд 5.мај 2022.године

